

WŁADYSŁAW MAKARSKI

LEŚNE GNIAZDO TOPONIMICZNE

Rzeczownik *las* wraz z formami pochodnymi *leśny(-i)*, *lasowy*, *lasek* // *stp.* *lasko*, *laska*, desygnującymi ważny element krajobrazu – najogólniej jego zadrzewienie, wyraźnie zaznaczają swoją obecność w nazewnictwie geograficznym (mikrotoponimii, hydronimii, ojkonimii, makrotoponimii). Pozostające w genetycznym związku z rzeczownikiem *las* leksemy *laska*, *laskowy*, *laskowiec*, *lesz(cz)ny*, *leszcze(-a)*, *laszczka*, *leszczyna*, *leszczynowy*, *leszczynka* służą już szczegółowej charakterystyce miejsca ze względu na rodzaj zadrzewienia. W bezpośrednim lub pośrednim związku z *lasem* pozostają wyrazy określające mieszkańców miejsc zalesionych: *leśnik*, *leśniak*, *lasak*, *leśniczy*, posesję: *leśniczówka*, czy administracyjnie wydzielony areał leśny: *(nad)leśnictwo* (Sławski IV 54-56, V 173-179). Leksyka ta stanowi bazę propriального nazewnictwa miejscowego, wyrażającego się odpowiednim zespołem form zróżnicowanych pod względem semantyczno-formalnym. Pokazanie jego zróżnicowania na drodze analizy morfologicznej odpowiednich toponimów oraz przedstawienie ich wzajemnych zależności w ramach rekonstruowanego toponimicznego „leśnego” pola (gniazda) semantycznego, uwikłanego w historyczne i aktualne konteksty nazewnicze, jest zadaniem niniejszego artykułu.

Bazę materiałową dla badanego gniazda semantycznego stanowią ojkonimy (nazwy miejscowości i ich części) zamieszczone w *Wykazie urzędowych nazw miejscowości w Polsce* z 1980-1982 roku. Mikrotoponimy i makrotoponimy przywoływane z innych źródeł są sygnalizowane w nawiasowych odsyłaczach.

Pospolity wyraz *las* ‘zwarte zbiorowisko drzew’ (Sławski IV 54) jest wykorzystywany jako nazwa przyrodniczego obiektu – naturalnego lub wyhodowanego przez człowieka zespołu drzew – tak, jak dla określenia innych elementów krajobrazu używane są apelatywa w rodzaju *góra*, *dolina*, *łąka*, *pole*, *rzeka*. Omawiany leksem mieści się w szeregu innych jeszcze mian drzewostanów – archaicznego, dziś już nieczytelnego rzeczownika *g(w)ozd* ‘las’ (Brückner 166), i znanych do dziś terminów fizjograficznych o odmiennym nieco od *lasu* znaczeniu: *bór* ‘duży, gęsty, stary las iglasty lub z przewagą drzew iglastych’, *dąbrowa* ‘las złożony głównie z dębów, często z domieszką grabu, jaworu, klonu’, *gaj* ‘niewielki las, grupa drzew, przeważnie dziko rosnących’, *puszcza* ‘las dziewiczy, pierwotny, o dużej powierzchni, nie przeobrażony działalnością człowieka’ (SJP I 193, 363, 624, II 1082).

Interesujący nas tutaj *las* może się stać – podobnie jak inne terminy fizjograficzne – na drodze onimizacji bez żadnej zmiany słowotwórczej w pierwszej kolejności nazwą terenową *Las(y)* (Wykaz¹), wtórnie jako nazwa ponowiona może awansować do roli miana części wsi lub osady autonomicznej, co zdarza się jednak dość rzadko. W całym materiale ojkonicznym Polski odnotowano tylko kilka takich nazw. Są one ze względu na całkowitą zbieżność z apelatywem, który jest w codziennym użyciu, mianami mało wyrazistymi ze względu na zachowaną przejrzystość semantyczną, co może łatwo prowadzić do pomieszania planu apelatywnego i onomastycznego w komunikacji ustnej: *Idę do L(-l)asu*.

Wyrazistsza już pod względem onimicznym jest forma *Las* z dodatkowym określeniem wskazującym na jego rozmiar – *Wielki Las* > *Wielkolas*, *Mały Las*, dominantę kolorystyczną (jego mroczność) – *Czarny Las* > *Czarnolas*, suche podłoże – *Suchy Las*, położenie – *Las Miejski* (: *miasto*), *Las Luborzycki* (: *Luborzyce*), *Las Wolski* (: *Wola*), przynależność – *Księży Las*, zagospodarowanie przez człowieka – *Las Wyręba*, rodzaj drzewostanu – *Las Dębowy*, *Las Jawor*. Tę ostatnią cechę powszechniej jednak wyraża się za pomocą niezłożonej nomenklatury opartej na nazwach poszczególnych gatunków drzew, stąd obfitość mian o różnorodnej strukturze morfologicznej, takich jak *Brzoza(-y)*, *Brzezie*, *Brzoza*, *Brzezica(-e)*, *Brzezina(-y)*, *Brzezno(-a)*, *Brzeźniak(i)*, *Brzeźnica*, *Brzeźnik(i)*, *Brzeźno*, *Brzozów*, *Brzozowa(-e)*, *Brzozowica(-e)*, *Brzozówka(-i)*; *Dąb*, *Dęby*, *Dęba(-e)*, *Dębce*, *Dębina(-y)*, *Debica(-e)*, *Dędbie*, *Dębiec*, *Dębienica*, *Dębienie*, *Dębina(-y)*, *Dębno(-a)(-e)*, *Dębniak*,

¹ Przytaczany materiał ojkoniczny z *Wykazu urzędowych nazw* podawany jest dalej bez odsyłaczy.

Dębnik(i), Dębnica, Dębów, Dębowa(-e), Dębowica, Dębów, Dębówka, Dębówko.

Wyjątkowo pojawia się toponim w formie złożonej z dwóch członów rzeczownikowych *Lasopole* traktowanych równorzędnie dla oznaczenia miejsca, gdzie jest las i pole, lub podrzędno-nadrzędnie dla oznaczenia pola w lesie. Takie samo znaczeniu ma formacja *Lesiopole*, która zawiera pierwszy człon z wygósem miękkim jak w złożeniach typu *koniowół, kościotrup* (Łoś II 116). Złożeniem dwóch członów rzeczownikowych pozostających w stosunku nadrzędno-podrzednym jest *Lasowola*, dla oznaczenia woli ‘osady’ w lesie.

Apelatyw *las* użyty w liczbie mnogiej wraz z odpowiednim członem wyróżniającym – z reguły lokalizującym – jest wykorzystywany do oznaczenia dużych kompleksów leśnych: *Lasy Iłżeckie, L. Janowskie, L. Kobiórskie, L. Łochowskie, L. Miedzyńskie, L. Parczewskie, L. Sobiborskie, L. Włodawskie*. Bliskie tym makrotoponimom pod względem semantycznym są nazwy – również złożone – oparte na apelatywie *bór*: *Czerwony Bór, Bory Dolnośląskie, B. Niemodlińskie, B. Tucholskie, B. Stobrawskie*, i częściej *puszcza*: *Puszcza Augustowska, P. Biała, P. Białowieska, P. Bolimowska, P. Borecka, P. Bydgoska, P. Goleniowska, P. Kampinoska, P. Knyszyńska, P. Kozienicka, P. Niepołomska, P. Notecka, P. Piska, P. Romincka, P. Rzepińska, P. Sandomierska, P. Solska, P. Świętokrzyska, P. Wkrzańska* (Atlas).

Dla oznaczenia dużego lasu z możliwą jego pejoratywną oceną lub miejsca po lesie wykorzystywana jest formacja na *-isko*: *Lesisko, Lesiska* (jak *łożysko, chłopisko* w pierwszym wypadku; *ognisko, pastwisko* w drugim) (Łoś II 88).

Na rzeczownikach kolektywnych typu *Dębie, Brzeziny* oparty jest toponim *Lesie, -sia* – forma wyjątkowa, gdyż już sama podstawa *las* ma znaczenie rzeczownika kolektywnego. W nazwie złożonej typu *Czarcolesie, Małolesie* człon *-lesie* zawiera *-’e < *-bje* w funkcji strukturalnej służącej syntetyzacji pierwotnej nazwy zestawionej *Czarny Las, Mały Las*.

Do typu semantycznego apelatywów na *-ina* (*jedlina, świerczyna*) (Łoś II 35) oraz nazw miejscowych w liczbie mnogiej (*Brzeziny, Dębiny*), oznaczających skupienie odpowiednich drzew, nawiązują nazwy *Lesiny*, gdzie ze względu na kolektywny charakter już samej podstawy sufiks *-iny* pełni rolę tylko formantu strukturalnego.

Taki też charakter ma formant: *-ica* w nazwach *Lesica* (jak *dębica* ‘las dębowy’, *młynica* ‘miejsce, gdzie jest młyn’) (Łoś II 70), *-ak* w nazwie *Lesiak* (jak *Dębiak, Buczak*) czy *-ec* w *Lesiec* (jak *Jedlec, Dębiec*). Formy w liczbie

mnogiej *Lesice* (jak *Brzezice, Jedlice*), *Leśce* (jak *Brzeźce, Lipce*), *Lesiaki* (jak *Dębiaki, Brzeziaki*) mogą mieć charakter zbiorowościowych nazw etnicznych oznaczających mieszkańców terenu leśnego. Te same miana miejscowe mogą być motywowane antroponimami *Lesic, Lesica, Lesia* (SNW)². Wtedy toponimy te winny być traktowane jako nazwy familijne.

Do wzorca zbiorowościowych nazw na *-owice* w funkcji etnonimów może nawiązywać nazwa *Lasowice: las*, oznaczająca mieszkańców leśnego terenu (jak *Stawowice, Wałowice*). Ta sama jednak forma może być traktowana jako patronimicum od n. o. *Las*.

Bez oparcia się na przymiotniku apelatywnym tworzone są od n. m. **Las* lub od ap. *las* nazwy w postaci przymiotników prostych z lokalizującym sufiksem *-sk-*: *Lesk, Lesko*, wzorowane na starym modelu słowotwórczym odmiejscowych lub odapelatywnych nazw przymiotnikowych w formie rzeczownikowej. Nie wchodzi tu w grę ze względów semantycznych podstawa hydronimiczna **Las*, jak w częstych toponimach w rodzaju *Bielsk* : n. w. *Biała, Czernsk* : n. w. *Czarna, Busk* : n. w. *Bug*. Do wzorca przymiotnikowego *-any*, a nie konkretnego przymiotnika, nawiązuje toponim *Lesiana* (jak *słomiana, drewniana, Jedlane*).

Jakby na bazie przymiotnika **lesiana* mogła powstać substantywizowana forma **Lesianka*, realizująca się w formie wtórnej *Lesionki* (spluralizowanej, z gw. *o < a*), por. *Brzezianka, Lipianka*. Do wzorca na *-anka*, z twardą niezmiękczoną jednak podstawą, nawiązują nieliczne nazwy *Lasanka*. Na konstrukcjach z sufiksalnym przymiotnikowym *-i(-y)n-*, substantywizowanych za pomocą *-ec* (*zwierzyniec, kurzyniec*) (Łoś II 89-80), wzorowana jest nazwa *Lesiniec*, w liczbie mnogiej *Lesińce*. Ta może mieć także charakter etniczny, oznaczając mieszkańców terenu leśnego.

Może być *las* obiektem odniesienia w opisie jakiegoś miejsca naturalnego (góry, doliny, łąki, rzeki), zagospodarowanego (pola, młyna) lub zasiedlonego (osady lub jej części). Na poziomie mikrotoponimii pojawiają się wtedy najbliższe wyrażeniom apelatywnym nazwy w rodzaju *Pod Lasem, Przy Lesie, Za Lasem* (por. Kucała, 153-161). Formami o takim samym znaczeniu lokalizującymofizjograficznym o wyższym stopniu onimizacji, bo już rzeczownikowymi za pomocą strukturalnego przyrostka *-'e < *-bje*, są nazwy terenowe i ojkonimy typu *Podlesie, Zalesie*, niekiedy skrócone do *Podleś, Zaleś*. Strukturami bezsufiksalnymi z tej samej grupy semantycznej są topo-

² Przytaczany materiał antroponimiczny ze *Słownika nazwisk współcześnie w Polsce używanych* podawany jest dalej bez odsyłaczy.

nimy w rodzaju *Podlas*, *Zalas*, powstałe na drodze derywacji fleksyjnej jako wynik wyabstrahowania takiej formy mianownikowej z najczęściej używanych w funkcji okoliczników miejsca wyrażen przyimkowych *Pod Lasem* < *pod lasem* (Karaś 111-112). Osobliwymi w porównaniu z poprzednimi formami są *Oblas(y)*, w których kryje się dawna prepozycja *ob-* w funkcji lokalizującej, pełniąca taką rolę jak przedrostek *o-* lub *ob(e)-*, por. *ogolić*, *Opole*, *obejść*, *objechać*.

Spśród nazw tej grupy na uwagę zasługują także częste miana *Polesie* z przedrostkiem lokalizującym *po* o historycznym znaczeniu lokalizującym 'wzdłuż'. Jedną z tych nazw jest znana jako choronim, który oznacza duży region geograficzny po prawej i lewej stronie środkowego Bugu – *Polesie Wschodnie* i *Polesie Lubelskie*. Do rodziny nazw „leśnych” wszedł onim *Podlasie*, sygnujący historyczną i współczesną prowincję Polski na pograniczu polsko-ruskim (lacko-ruskim), który w wyniku adideacji do *las* oddalił się od pierwotnej formy *Podlasze* < **Pod-lach-Ńje* 'kraj pod Lachami, to jest w ich pobliżu' (Brückner 289).

Substantywizacji wyrażen przyimkowych z rzeczownikiem *las* mogą służyć także sufiksy: *-ec* – *Podlesiec* czy *-ina* – *Podlesina*. Do nominacji miejscowej wykorzystuje się pochodne od wyrażen przyimkowych przymiotniki z sufiksem: *-no* – *Podleśno*, *-na* – *Podleśna*, *Zaleśna*, potem niekiedy substantywizowane za pomocą: *-a* < **-ja* – *Podleśnia*, *-ica* – *Podleśnica*, *-ak* – *Zaleśniak*.

Omawiane formy przyimkowe stają się podstawą nazw etnicznych wskazujących na usytuowanie mieszkańców względem lasu. Są to formy na: *-any* – *Zalesiany*, *-ice* – *Podlesice*, *Zalesice*, *-aki* – *Podlasiaki*, *Podlesiaki*, *Zalesiaki*.

Nomenklatura geograficzna wykorzystuje w oczywisty sposób formy przymiotników pochodnych od *las*: stp. i wsp. *leśny*, stp. *leśni*, rzadkie dial. *lasowy*, stąd singularne niezbyt liczne nazwy syntetyczne zróżnicowane rodzajowo o strukturze jaszczce rzeczownikowej: *Leśno*, *-na*, i zaimkowej: *Leśna*, *-ej*, *Leśne*, *-ego*, *Lasowa*, *-ej*. Rzadko nazwa przymiotnikowa przybiera postać liczby mnogiej. Jest to forma męskoosobowa *Leśni*, *-ich*, etniczna dla oznaczenia mieszkańców leśnego miejsca albo rodowa od nazwiska *Leśny*, oraz w formie niemęskoosobowej *Lasowe*, *-ych* o znaczeniu fizjograficznym lub etnicznym. Formy żeńskie omawianych nazw to przydawki do zaginionego członu określanego w rodzaju *rzeka*, *polana*, *dolina*. Nazwy nijakie, określając najogólniej *miejsce*, mogą mieć od początku postać syntetyczną, przez co najbardziej spośród wszystkich form rodzajowych przymiotnika

zbliżają się do statusu nazw rzeczownikowych. Stary wzorzec męski nazw na *-ów* jest realizowany jako toponim *Lasów* (jak *Brzozów*, *Tarnów*). Ze względu na niejednoznaczność sufiksu w tego typu nazwach nie jest jednak wykluczona interpretacja tego onimu jako dzierżawczego od n. o. *Las*. Funkcja rzeczownikowa nazw przymiotnikowych usprawiedliwia ich określanie za pomocą przydawek, jak to jest w nazwach z członem przydawkowym numerycznym: *Leśne Pierwsze*, *-nego -szego*, *L. Drugie*, *L. Trzecie*.

Podstawowa funkcja omawianych przymiotników to rola przydawki do członów rzeczownikowych, zróżnicowanych semantycznie i formalnie co do rodzaju i liczby, stąd bogactwo nazw złożonych: *Leśny Dwór*, *L. Folwark*, *L. Rów*, *L. Zakątek*; *Leśna Dolina*, *L. Droga*, *L. Góra*, *L. Grobla*, *L. Huta*, *l. Niwa*, *L. Polana*, *L. Rzeka*, *L. Woda*, *L. Wola*; *Leśne Chałupy*, *L. Doliny*, *L. Domki*, *L. Łąki*, *L. Odpadki*; *L. Domy*. Niektóre z nich ulegały syntetyzacji: *Leśno-góra*. Jako człon określany wykorzystywany może być istniejący już toponim: *Leśna Jania*, *Leśny Zaborów*, gdzie fizjograficzna przydawka pełni rolę członu odróżniającego nazwę pierwszą od *Kościelnej Jany*, a nazwę drugą od *Zaborowa koło Błonia*. W świetle dostępnej dokumentacji źródłowej przydawka w nazwie *Leśny Borek* zdaje się mieć zdublowane znaczenie w stosunku do członu określanego. Zapewne jest to jednak, tak jak w powyższych przykładach, człon odróżniający w stosunku do jakiegoś innego *Borka*.

Przymiotnik *leśny*, stp. *leśni* staje się tworzywem dla nazw ze strukturalnymi substancywizującymi sufiksami: *-ec* – *Lesieniec* (z wtórnym *e*, zamiast **Leśniec*, por. *Dębieniec*, *Grabieniec*), *-ik* – *Leśnik* jak w apelatywach (*rybnik*, *pszczelnik*) (Łoś II 67-68) czy w toponimach (*Brzeźnik*, *Dębnik*), *-ica* – *Leśnica* jak w apelatywach (*winnica*, *łożnica*) (Łoś II 72) lub w toponimach (*Brzeźnica*, *Dębnica*), a przymiotnik *lasowy* jest podstawą dla derywatów na: *-ec* – *Lasowiec* (jak *Brzozowiec*, *Dębowiec*), *-ka* – *Lasówka* (jak *Brzozówka*, *Dębówka*) oraz *-sko* – *Lasowisko* (jak *borowisko*, *targowisko*) (Łoś II 88).

Przymiotniki *leśny*, *leśni* kryją się w nazwach pluralnych. Formy *Leśniowice*, *Leśniowice*, podobnie jak singularne dzierżawcze *Leśniew*, *Leśniów*, *Leśniówka*, sugerują w pierwszej kolejności podstawę antroponimiczną w rodzaju *Lesień* (SSSO V 575), *Leśnia*, opartą na podstawie *leśny*. Wtedy miana na *-ice* kwalifikują się jako patronimiczne. Nie jest jednak wykluczona interpretacja tych nazw jako etnicznych oznaczających pierwotnie leśnych ludzi.

Dwojaką interpretację ma mnoga nazwa *Leśnice* – jako fizjograficzna, jeśli jest pluralnym wariantem nazwy *Leśnica*, zaś jako patronimiczna od n. o. *Leśnia*, *Lesień*.

Wymienione wyżej nazwy typu *Leśnik*, a zwłaszcza w liczbie mnogiej *Leśniki* mogą być formami odosobowymi nawiązującymi do rzeczownika *leśnik* oznaczającego zawód leśniczego lub człowieka z lasu. Pierwsza oznaczałaby pierwotnie zagrodę leśnika, co pozwalałoby traktować tę nazwę pod względem semantycznym jako bliską posesywom, a druga – ludzi lasu, co w zależności od znaczenia przypisanego podstawie nakazywałoby zaliczyć ją do zawodowych lub etnicznych. Również toponimy: *Lasówka* (wtórnie *Lasówki*), mieszczące się w popularnym typie nazw dzierżawczych, mogą mieć podstawę odosobową *Las*.

Las jest bazą derywacyjną dla rzeczownika deminutywnego *lasek*, który może być w oczywisty sposób wykorzystany w mikrotoponimii w formie singularnej *Lasek* i pluralnej *Laski*, *-ków*. Taką samą genezę mogą mieć *Laski* z formą dopełniacza *Lask*, o ile nie pochodzą one od podstawy *laska* ‘leszczyna’. Osobliwą postać deminutywną mogą kryć w sobie nazwy fizjograficzne *Lasiki*, *Lasyki*, wykorzystujące suf. zdrobniały *-ik*, *-yk*, alternujący niekiedy z *-ek*, por. gwarowe *wózek* // *wó(-o)zyk* (Indeks II 479). Te same jednak nazwy mogą być interpretowane jako rodowe derywowane od nazw osobowych *Lasik*, *Lasyk* : *Las* : *las*.

W formie singularnej lub pluralnej może omawiany apelatyw wystąpić w roli członów określanych w rodzaju *Księży Lasek*, *Laski Dworskie*, *L. Szlacheckie* lub jako podstawa wyrażen przyimkowych typu *Pod Laskiem*, **Za Laskiem*, wtórnie *Podlasek*, *Zalasek*. Nie mają już takiej jednoznacznej interpretacji nazwy w liczbie mnogiej **Pod Laskami*, **Za Laskami*, które dopuszczają zarówno formę męską *lasek*, jak i żeńską *laska* o zróżnicowanym fizjograficznym znaczeniu. Odzyskują tę jednoznaczność w formach syntetycznych *Podlaski*, *Zalaski*, gdzie o podstawie *lasek* lub *laska* decyduje znowu kryterium formy fleksyjnej w dalszych przypadkach.

Z ap. *las* kojarzony jest przez etymologów – chociaż nie wszystkich – w jedną rodzinę wyrazową rzeczownik *laska* ‘kij , pręt zwłaszcza do podpierania się’ oraz dial. ‘leszczyna’ (Sławski IV 60-61). Wyraz ten w drugim znaczeniu – podobnie jak nazwy innych drzew i krzewów – stanowi bazę licznych toponimów. Należą tu formy singularne *Laska* oraz pluralne *Laski* z formą dopełniaczową *Lasek* ewentualnie *Lask*.

Inne toponimy z tematem *Lask-* są wieloznaczne.

Nazwą etniczną realizującą wzorzec na *-owice* mogą być *Laskowice*, utworzone od *lasek* lub *laska* dla oznaczenia mieszkańców, gdzie są niewielkie

lasy albo leszczyny. Przymiotnikowym nazwom *Lasków*, *Laskowa*, *Laskowe* można przypisać znaczenie fizjograficzne, łącząc je z podstawami jak wyżej. Te same jednak miana mogą zyskać interpretację jako patronimika na *-ice* czy posesywa na *-ow-*, jeśli wiązać je z podstawą antroponimiczną *Lasek*, *Lasko*, *Laska*³. Taką wymowę może mieć przede wszystkim przykładowo pierwszy człon nazwy *Laskowa Wola* (w Sanockiem), później przekształconej w *Laskówka* (MakSan 96), choć i tu nie można wykluczyć fizjograficznego charakteru tego członu, por. *Czerwona Wola* (MakPrzem 63). Nie ma już takiego priorytetu dla nazwy funkcjonującej od początku jako *Laskówka*, zob. niżej, gdzie mowa o podstawie przymiotnikowej *laskowy*.

Stary typ przymiotnika prostego na *-no* od podstawy *lasek* ‘mały las’ lub *laska* ‘leszczyna’ realizuje się w nazwie *Laseczno*. Od obu tych podstaw mógł być utworzony toponim *Liskowate* (z ukr. *i* < *ě*, pol. *a*), według wzorca *garbowaty*, *listowaty* (Łoś II 51). Oba też te apelatywa mogą się kryć w nazwach etnicznych w rodzaju *Zaleszczyce*, tworzonych od zestawień typu **Za Laskiem*, **Za Laskami*. Przykładem substantywizowanej formy wyrażenia przyimkowego z rzeczownikiem *lasek* lub *laska* za pomocą sufiksu *-’e* < **-bje* jest *Podleszcze*, *-cza* bądź *Podlaszcze*, *Zaleszcze*, *-cza*.

Ukryte w badanych toponimach nazwy osobowe także mogą pozostawać w kręgu onomastycznej rodziny „leśnej” bądź poza nią wykraczać. Prosty jest rodowód antroponimu *Laska* : *laska* ‘pręt’ lub ‘leszczyna’. Bardziej skomplikowana jest geneza drugiego miana, występującego w różnych wariantach fonetycznych: na *-ek* – *Lasek*, *Lesek* (*e* < *a*), *Lassek* (*ss* < *s*), *-k* < *-ek* – *Lask*, *Lesk* (*e* < *a*), *-ko* – *Lasko*, *Lesko*, niem. *-ke* (< pol. *-ek*, *-ka*, *-ko*) – *Laske*, *Leske* (*e* < *a*). We wszystkich okresach antroponimy te mogły stanowić przezwiskowe derywaty od *lasek*, a w dobie średniopolskiej i później takimi były patronimika od n. o. *Las*. W okresie staropolskim, dla którego nienotowane są proste miana osobowe *Las*, ale złożone w rodzaju *Łomilas*, *Skoczylas* (SSNO III 332, V 92), formy typu *Lasek* mogły być hipokorystykami pochodnymi od tych złożzeń lub mogły stanowić spieszczenie onimu *Lasota*, będącego tłumaczeniem łacińskiego *Silvester* : *silvester* ‘lesisty, rosnący dziko’ (Malec 324). Wreszcie *Lasek* – jako nieoficjalne spieszczenie – w antroponimii staropolskiej, występujący również obocznie do *Laszek*, *Łaszek* (SSNO III 228), mógł pochodzić od zlatynizowanej formy *Włodzisław* > *Władysław* – *Ladislaus*, a po fonetycznym uproszczeniu *Laslaus*. Podobnie jak

³ Zaskakujący jest brak nazwiska *Laska* w SNW, jest zaś taki antroponim w SSNO III 228-229.

w *Lasek* tematyczne *s* zachowały derywaty imienia *Ladislaus*: *Lasla*, *Laslo*, *Lasel*, *Lasil* (tamże)⁴. *Lasko*, *Lesko* ze względu na nijakie *-o* to hipokorystyczne warianty odpowiednich nazw *Lasek*, *Lesek* niezależnie od ich genezy.

Przymiotnik *laskowy* od *lasek* lub *laska(-i)* ‘leszczyna’ może być rzeczownikowiony za pomocą formantu: *-ka*, stąd *Laskówka*, *-nica* – *Laskownica*, *-izna* – *Laskowizna* oraz *-ec* – *Laskowiec* lub *Laskówiec* (z wtórnym *ó < o*). Te jednak ostatnie toponimy mogą nawiązywać bezpośrednio do ap. *laskowiec* ‘gaj leszczynowy’. Wszystkie one mają charakter fizjograficzny. Dwuznaczna jest *Laskowizna*, która może być też nazwą dzierżawczą od n. o. *Lasek*, *Lasko*, *Laska*, jak np. *Dziadkowizna*, *Witkowizna* (Łoś II 37) czy *Laskowszyna* od potencjalnie „leśnego” nazwiska *Laskowski*.

Derywatem od *laska* jest rzeczownik zbiorowy *leszcze* i jego skrót *leszcz* (masc.) ‘leszczyna’, podstawa dla nazw fizjograficznych *Leszcze*, *-cza* oraz *Leszcz*, *-cza*. Inne nazwy z pierwiastkiem *Leszcz-* nie mają jednoznacznej interpretacji. Formy *Leszcze* z dopełniaczem *Leszczy*, *Leszczów* lub *Leszcz* to nazwy fizjograficzne w formie liczby mnogiej utworzone od rzeczownika kolektywnego dial. *leszcza* ‘leszczyna’ dla oznaczenia terenu z kępami leszczyny. Te same nazwy *Leszcze* oparte na antroponimie *Leszcz* są mianami rodowymi. Także niejednoznaczną podstawę fizjograficzną *leszcz* ‘gatunek ryby’, *leszcze(-a)* ‘leszczyna’ lub antroponimiczną *Leszcz* kryją w sobie nazwy *Leszczewo*, *Leszczowa*, wtórnie *Leszczawa* (w Sanockiem) (MakSan 97). Onim *Leszczawa* to z kolei podstawa dla relacyjnej nazwy deminutywnej *Leszczawka*, a *Leszczewo* (w Suwalskiem) prawdopodobnie dla *Leszczewek* (zamiast spodziewanego **Leszczewko*).

Jako tylko fizjograficzna powinna być traktowana nazwa *Leszczyca*, choć podstawa dla niej może być czworaka: *lasek* (por. *Dębica* : *dąb*), *laska* ‘leszczyna’ (por. *Brzezica* : *brzoza*), *leszcze(-a)* ‘leszczyna’ lub *leszcz* ‘gatunek ryby’. W ostatnim wypadku zapewne pierwotnie była to nazwa wodna. Niejednoznaczna jest forma *Leszczyce*, którą można zinterpretować jako nazwę etniczną oznaczającą ludzi zamieszkałych teren z laskami ‘małymi lasami’ lub ‘leszczynami’ bądź jako nazwę patronimiczną od n. o. *Leszcz* : *leszcz* lub *Laska* : *laska*. O takim samym znaczeniu etnicznym, ale o innej formie może być nazwa *Laszczaki* (z *a < e*), o ile jako miano rodowe nie pochodzi ono od

⁴ To samo zlatynizowane imię w postaci uproszczonej *Ladslaus* stało się podstawą dla derywatu *Lacek*, *Lacka*, *Lacko* (SSNO III 221).

n. o. *Laszczak* : *Lasek*. Nazwą etniczną o innej jeszcze formie, ale o takim samym znaczeniu jak wyżej są *Leszczany*. Do rodziny „leśnej” ze względów znaczeniowych należy zaliczyć toponim w formie złożenia *Leszczydół* z pierwszym członem pochodnym od *leszcze(-a)* ‘leszczyna’ (por. ze względu na pierwszy człon złożenia *Dębitęka*, *Lisigóra*) (Łoś II 116), a nie od ap. *leszcz*, który należałoby skojarzyć nie z dołem, ale wodą (por. *Jezioro Leszcze*) (Odra 154). Do struktur rzeczownikowych na *-anka* powstałych w wyniku substantywizacji przymiotnika na *-any* (por. *Glinianka*, *Słomianka*), nawiązuje nazwa *Leszczanka*, z niejednoznaczną jednak bazą rzeczownikową *laska*, *leszcze(-a)* ‘leszczyna’ lub *leszcz* ‘ryba’.

Na tych samych podstawach oraz na formie *lasek* mogą być fundowane nazwy w historycznej postaci przymiotnika prostego na *-no*: *Leszczno*, a po uproszczeniu fonetycznym najczęściej – *Leszno*. W formie przymiotnika złożonego z taką samą podstawą mogą być nazwy: *Leszna*, *-nej*, a w postaci rzeczownikowionej *Lesznia*, *-ni*. Obecność stp. przymiotnika *leszny* < **leszczny* ‘leszczynowy’ zdaje się preferować w tej grupie nazw znaczenie fizjograficzne ‘miejsce leszczynowe’. Przy założeniu jednak, iż formy na *Lesz-* nie są przekształcone fonetycznie, należałoby je wiązać z podstawą *lecha* ‘zagon ziemi’ (Borek 126). Ponadto pierwiastek *Leszcz-* może się kryć w nazwach *Leśna*, *Leśnia* i *Leśnica* jako wtórnych do **Leszczna*, **Leszcznia*, **Leszcznica*, powstałych w wyniku adideacji do przymiotnika *leśny* (por. tamże). Do wzorca przymiotnikowego *-owaty* nawiązuje nazwa rzeczna *Leszczowaty* i miejscowa *Leszczowate* (w Sanockiem), por. wyżej *Liskowate*. Ze względu na górski charakter sygnowanej tą nazwą niewielkiej rzeki, nieodpowiedniej dla *leszczy*, jest ona związana z podstawą *leszcze(-a)* ‘leszczyna’, a nie *leszcz* ‘ryba’ (MakSan 98).

Ta ostatnia podstawa kryje się w podanych wyżej nazwach fizjograficznych z pierwiastkiem *Leszcz-* znacznie rzadziej niż *leszcze(-a)* czy *laska*, odnosząc się pierwotnie tylko do jezior i znaczniejszych rzek z wolno płynącą i głęboką wodą (w takich warunkach żyją *leszcze*), z których nazw tylko niektóre hydronimy mogły przejść do kategorii ojkonomów. W szczegółowych spisach nazw wodnych z pierwiastkiem *Leszcz-* lub *Lesz-*, *Leś-*, powstałych na miejscu *Leszcz-* w wyniku uproszczeń fonetycznych czy adideacji do *leśny*, jest niewiele (Wisła 352, Odra 266), a i te mogą nawiązywać do podstawy *laska* lub pochodnych od niej derywatów *leszcze(-a)*, charakteryzując obiekt ze względu na jego otoczenie. Niewątpliwie z nazwą omawianej ryby wiążą się miana jezior i rzek, takie jak *Kleszczno*, *Kleszczowiec*, *Kleszczynek* i zapewne *Kleśno*, *Kleśnica* (z grupą *śn* < *szcn*), nawiązujące

do podstawy *kleszcz*, która do XVI wieku była nazwą omawianej ryby (forma późniejsza *leszcz* zdaje się stanowić wynik uproszczenia grupy nagłosowej) (Brückner 296, Sławski IV 173), zatem i ze względów chronologicznych szereg nazw geograficznych na *Lesz(cz)-* o starszej metryce winna być usunięta z rodziny nazw „rybnych”.

Do ap. deminutywnego **leszczka* ‘mała, młoda leszczyna’, wtórnie także *laszczka*, nawiązują nazwy *Leszczka* i być może *Leszczków*, gdyż ta ostatnia daje się także zinterpretować jako nazwa dzierżawcza od n. o. *Leszczka* : *leszczka* ‘mała laska’. W innym wariacie fonetycznym nazwą fizjograficzną lub rodową jest forma *Laszczki*, *-szczek* < **Leszczki*.

Do ogólnopolskiego ap. *leszczyna*, wtórnie także *laszczyna*, nawiązują liczne nazwy fizjograficzne w formie liczby pojedynczej *Leszczyna* lub mnogiej *Leszczyny*. Ze względu jednak na niejednoznaczność suf. *-ina* być może niektórym nazwom singularnym należałoby przypisać znaczenie posesywne, wyprowadzając je od podstawy antroponimicznej *Laska* lub *Leszcz*, tak jak w pierwszej kolejności trzeba by tłumaczyć nazwy *Leszczyn*, *Leszczyno*, jeśli wykluczyć ich wtórny charakter w stosunku do pierwotnej formy *Leszczyna* w wyniku wyrównań analogicznych do dominującego na danym terenie wzorca nazw na *-in*, *-ino*. Dla oznaczenia małego lasku leszczynowego stosowana jest forma *Leszczynka*, a w liczbie mnogiej *Leszczynki*. W nazwie **Leszczynko* odkrywamy zniekształconą pod względem fonetycznym formację pozostającą w genetycznym związku z *Leszno* < *Leszczno* (w formie pochodnej winno być **Leszczenko*). Formami utworzonymi od podstawy *leszczyna* za pomocą strukturalnego formantu *-ec* jest *Leszczyniec* (por. *Maliniec*), a za pomocą *-ek* – *Leszczynek*, choć obie nazwy mogły być formami deminutywnymi do *Leszczyn*, na co nie wskazują jednak brane tu pod uwagę dane źródłowe. Do struktur typu *maliniak* ‘miejsce z malinami’, *brzeźniak* ‘las brzozowy’ nawiązuje *Leszczyniak*.

Analiza dotychczasowego materiału ujawniła już w związku z toponimami *Leśnik*, *Leśniki* – które mogą być traktowane jako odapelatywne fizjografika lub formy dzierżawcze, zawodowe albo rodowe – nazwę osobową *leśnik* ‘leśny człowiek, człowiek zawodowo związany z lasem’. Do *leśnika* można dodać stp. nazwy *leśniak* ‘leśny człowiek, mieszkaniec lasu’ oraz *lasak* ‘ts.’, wykorzystywane do tworzenia toponimów *Leśniak* czy częściej *Leśniaki* oraz *Lasaki* lub *Lasoki* (te ostatnie na Śląsku, z gw. *o* < *a*) dla oznaczenia

miejsca przebywania jednego człowieka bądź ludzi z lasu, co wprowadza nazwę singularną do kategorii dzierżawczych, a mnogą do zbiorowościowych toponimów etnicznych. Te same rzeczowniki apelatywne *leśniak*, *lasak*, podobnie jak wspomniany uprzednio *leśnik*, mogą przejść bez żadnych zmian formalnych do kategorii antroponimów wykorzystywanych następnie do tworzenia zbiorowościowych nazw rodowych *Leśniaki*, *Leśniki*, *Lasaki*, *Lasoki* czy dzierżawczych na: *-o(-ó)w* – *Leśniakowa*, *-ówka* – *Leśniakówka*, *Leśniakówki* (**Leśnikówki* brak), *-owizna* – *Leśniakowizna*, a także wyjątkowo dzierżawczej w mianownikowej formie singularnej *Leśniak*, *Leśnik*.

Na trzecim stopniu derywacji w stosunku do *las* : *leśnik* pozostaje historyczna forma dzierżawcza na *-j-: *leśniczy*, która w wyniku aformalnego przekategoriowania przeszła do grupy rzeczowników oznaczających zawody. W takiej już funkcji stała się podstawą dla kolejnego rzeczownika *leśniczówka* z grupy nominów loci ‘dom leśniczego’ używanego jako nazwa licznych *Leśniczówek* dla oznaczenia przede wszystkim posterunków leśniczego, wtórnie części wsi i kolonii oraz samodzielnych osad. Rzadziej w takiej samej funkcji wykorzystywany jest ap. *leśnictwo* ‘określony obszar leśny’, ponawiany jako nazwa *Leśnictwo*, zaś *nadleśnictwo* jako *Nadleśnictwo*.

PODSUMOWANIE

1. Zbadane gniazdo toponomastyczne wyznaczone jest przez bazę apelatywną z podstawowym leksemem *las* oraz przymiotnikowymi i rzeczownikowymi formami pozostającymi w genetycznej od siebie zależności:

<i>las</i>	– <i>leśny</i>	– <i>leśnik</i>	– <i>leśniczy</i> – <i>leśniczówka</i>
	– <i>lasak</i>		– <i>leśnictwo</i> – <i>nadleśnictwo</i>
	– <i>laska</i>	– <i>laskowy</i> – <i>laskowiec</i>	
		– <i>leszny</i> < * <i>leszczny</i>	
		– <i>leszczyna</i> – <i>leszczynowy</i>	
			– <i>leszczynka</i>
		– <i>luszczka</i> < * <i>luszczka</i>	
		– <i>leszcze(-a)</i> > <i>leszcz.</i>	

2. Ze względu na duży stopień uogólnienia znaczeniowego bazowego rzeczownika *las* szeroki jest jego zakres desygnacji, poczynając od obiektów

terenowych: *Pod Las(ki)em*, poprzez części osady: *Las Miejski*, miejscowości: *Leśnica*, *Czarnolas*, aż do dużych areałów: *Polesie*, *Lasy Janowskie*.

3. Wskazana leksyka już ze względu na zróżnicowanie semantyczne, wyrastające z wielostopniowej niekiedy zależności słowotwórczej, warunkuje odpowiednie różne typy charakterystyki miejsca:

a) bazowe leksemy *las* i *leśny*, odnosząc się do ważnego komponentu terenu – zadrzewienia, służą ogólnej pod tym względem charakterystyce, sytuującej się jako operacja nadrzędna w stosunku do nominacji miejsc drzewiastych za pomocą terminów w mniejszym lub większym stopniu wyspecjalizowanych w rodzaju *bór*, *dąbrowa*, *brzezina*, *lipnik*;

b) specyfikację wielkościową w ramach powyższej charakterystyki wnosi baza *lasek* i *laskowy*, zaś gatunkową ze względu na rodzaj zadrzewienia – *leszczyna* // *laska* // *leszcze*;

c) nazwy zawodowe *leśnik*, *leśniczy* i pospolite etniczne *leśnik*, *leśniak*, *lasak* są tworzywem mian dzierżawczych oraz zbiorowościowych o charakterze zawodowym i etnicznym, zaś antroponizowane, tak jak *las*, *lasek*, *leśny*, *laskowy* > *Las*, *Lasek*, *Leśny*, *Laskowy*, stają się podstawą nazw patronimicznych lub rodowych;

d) na leksemach *leśnictwo* i *nadleśnictwo* fundowane są nazwy kulturowe.

4. Wskazana baza leksykalna jest różnorodnie kształtowana w procesach derywacyjnych:

a) może być wprost wykorzystana w funkcji nazwy o określonej formie fleksyjnej co do rodzaju i liczby, czyli podlega onimizacji bez formalnej kreacji słowotwórczej (nazwy prymarne): *Las(y)*, *Laska(-ki)*, *Leśna*, *Lasowa*, *Laskowa*, *Leśno*, *Leśniak(i)*, *Leśnik(i)*, *Leszczyna(-y)*, *Leszczynka(-i)*, *Leszcze(-a)*, *Laskowiec*, *Lesz(cz)no*, *Leśniczówka*, *Leśnictwo*;

b) jest współkomponentem nazw złożonych jako fizjograficzny człon określany przy różnorodnych semantycznie członach określających: *Czarny Las* > *Czarnolas*, *Wielki Las*, *Las Miejski*, *Laski Dolne*, *Księży Las(ek)*, lub staje się fizjograficznym członem określającym przy zróżnicowanych znaczeniowo członach określanych: *Leśna Droga*, *L. Huta*, *L. Podlaska*, *Leśne Pierwsze*;

c) jest głównym członem nazw z przyimkiem, czasem wtórnie z prepozycją, o stałej funkcji lokalizującej: *Pod Laskiem* > *Podlasek*, *Za Lasem* > *Zalas*;

d) najczęściej jest podstawą derywatów tworzonych za pomocą różnych formantów (nazwy sekundarne).

Te ostatnie derywaty są rzadziej przymiotnikowe: na *-ana* – *Lesiana*, przy czym niektóre z nich mają historyczną formę rzeczownikową: na *sk(o)* – *Lesk(o)*.

Najczęściej są to formy rzeczownikowe, w tym od *las* na: *-isko(-a)* – *Lesisko(-a)*, *-'e*: *Lesie*, *-ina(-y)* – *Lesina(-y)*, *-ica* – *Lesica*, *-ec* – *Lesiec*, *-ak* – *Lesiak*, *-iniec* – *Lesiniec*, *-anka* – *Lesianka*; od *leśny* na: *-ec* – *Lesieniec*, *-ica* – *Leśnica*, *-ik* – *Leśnik*; od *leszczyna* na: *-ec* – *Leszczyniec*, *-ak* – *Leszczyniak*; od *laskowy* na: *-ka* – *Laskówka*, *-ec* – *Laskowiec*.

Wykorzystane tu formanty rzadko wykazują wyraźne nacechowanie semantyczne, jak w nazwie *Lesie*, gdzie *-'e* jest wyznacznikiem kolektywności (co jest w odniesieniu do lasu zbędne), *Lesisko*, gdzie *-isko* może być formantem augmentatywnym lub lokalizującym. Najczęściej, zwłaszcza przy podstawach przymiotnikowych i przyimkowych, formant pełni strukturalną funkcję substancywizującą: *leśny* – *Leśnica*, *Leśnik*; *laskowy* – *Laskówka*; za *lasem* – *Zalesie*, *pod lasiem* lub *pod laską* – *Podleszcze* > *Podlaszcze*. Przy podstawach rzeczownikowych jest natomiast sufiks strukturalnym wyznacznikiem odpowiedniego typu toponimicznego w ramach tej samej części mowy: *Lesica*, *Lesiak*. W każdym wypadku dzięki tym rzeczownikowym formantom toponimy te wpisują się do grupy nominów loci.

Ocena powyższych derywatów jako tzw. nazw sekundarnych w stosunku do odpowiednich podstaw apelatywnych uzależniona jest od stanu ich rozpoznania na podstawie źródeł leksykograficznych. Niewykluczone, że wśród tych derywatów – jak wskazuje nazwa *Laskowiec* : *laskowiec* – mogą być nazwy primarne nawiązujące do niepoświadczonych lub tylko nieznanymi badaczowi apelatywów. Tego rodzaju sytuacja rodzi postulat metodologiczny, by charakterystykę morfologiczną nazw własnych – nie zawsze wyraziście odróżniających się od warstwy apelatywnej – orientować raczej na analizę morfotaktyczną, polegającą na ustaleniu typu morfologiczno-semantycznego nazwy, a nie słowotwórczą, co nierzadko prowadzi do arbitralnego rozróżniania tzw. nazw primarnych i sekundarnych.

5. Charakterystyczna dla bazowej leksyki *las*, *leśny* wysoka frekwencja w komunikacji społecznej, dotyczącej nominacji naturalnych elementów krajobrazu, stwarza okazję do pojawienia się „leśnych” toponimów. Wymóg ich zróżnicowania słowotwórczego prowadzi do pojawienia się synonimii onomastycznej o znacznym rozrzucie formalnym, który zmniejsza się przy podstawach wtórnych do *las* – *lasek*, *laska*, *laskowy*, *leszczyna*, *leszcze(-a)*. Generalnie derywaty przy takiej samej podstawie: rzeczownikowej *las* – *Le-*

sica, *Lesiec*, *Lesina*, *Lesiniec*, oraz przymiotnikowej *leśny* – *Lesieniec*, *Leśnica*, stanowią szeregi nazw o jednakowym znaczeniu niezależnie od typu podstawy: ‘miejsce leśne’. Podobnie nie ma różnicy semantycznej między nazwami *Laska*, *Laskówka*, *Laskowiec*, *Leszcze(-a)*, *Leszczyna* *Leszczy-niec*, oznaczającymi ‘miejsce leszczynowe’, czy między *Lasek*, *Laskówka* a *Laskowiec* ‘miejsce z małymi lasami’. Leśnych ludzi mogą oznaczać nazwy *Lesice*, *Leśnie(-o)wice*, *Lasowice*, *Leśce*. Są to szeregi synonimiczne zróżnicowane jedynie morfologicznie, co zgodne jest z naturą klasycznych nazw własnych, u których nieważny jest aspekt semantyczny, lecz formalny ich wyróżnik spośród innych toponimów na określonej mapie nazewnicy. O wyborze przynależnej do niej formy toponimu decydować może system językowy i struktura danej mapy nazewnicy – irradycja morfologiczna danego typu apelatywnego lub toponimicznego. Narastające skontrastowane elementy tej mapy tworzą w rezultacie system nazewnicy charakteryzujący się bogactwem formalnym, z zakonserwowanymi formami starymi, jak i nowymi – w jednym i drugim wypadku niekiedy tylko dla siebie specyficznymi – oraz różnorodnością semantyczną, z nazwami rejestrującymi rzeczywistość naturalną i cywilizacyjną poprzez pryzmat świadomości obserwującego ją człowieka. Świadczy to o bogactwie tej nomenklatury i stanowi, że jest ona ważnym obszarem naszego języka, a nie jego marginesem, jak się czasem sądzi.

6. Niekorzystnym zjawiskiem, które ujawnia się w systemowej analizie jakiegoś zbioru nazw, jest obecna w nim homonimia. Tę w omawianym materiale ujawniają głównie formy pluralne w rodzaju: *-ice* < ps. **-itji* lub **-ice* – *Lesice*, *-ce* – *Leśce*, *-ińce* – *Lesińce*, *-ki* – *Laski*, *-iki* – *Lasiki*, *Leśniki*, *-aki* – *Leśniaki*, które nie mają ściśle określonej klasyfikacji semantycznej. Jako mnogie odpowiedniki sufiksów singularnych na: *-ica* – *Lesica*, *-ec* – *Lesiec*, *-ak* – *Lesiak*, *-iniec* – *Lesiniec*, *-ik* – **Lasik*, *Leśnik*, *-yk* – **Lasyk*, *-ak* – *Leśniak*, mogą tak jak one być nazwami fizjograficznymi, jednak bez takiej odpowiedniości jako formy genetycznie pluralne należą do zbiorowościowych nazw odosobowych etnicznych, patronimicznych, zawodowych lub rodowych.

Nazwy na *-(ow)ice* < **-(ov)itji*: *Lasowice*, *Laskowice*, pozostają dwuznaczne w ramach nazw zbiorowościowych jako etniczne lub patronimiczne.

Homonimia może także dotyczyć form singularnych w rodzaju *Leśnik*, *Leśniak* interpretowanych jako fizjografika lub mało popularne formy dzierżawcze przeniesione z nazwy osobowej na miejsce.

Wieloznaczność danej formy, która jest w języku niewłaściwością prowadzącą do zakłóceń komunikacyjnych, w nazewnictwie miejscowym, jak i w innych systemach onomastycznych, które służą powszechnej komunikacji, nie wpływa na sposób jego funkcjonowania, gdyż etymologiczne znaczenie toponimu – poszukiwane przez badacza – jest nieistotne dla użytkownika traktującego przeważnie nazwy miejscowe jako znaki orientacji przestrzennej.

7. Wskazane przykłady form niejednoznacznych stanowią o homonimii onomastycznej, która dotyczy gniazda semantycznego „leśnego”. Nazwy zaś z pierwiastkiem *Leszcz-* w rodzaju *Leszczowa*, *Leszcze* czy *Lask-*, np. *Laski*, *Laskowa*, bądź *Lesz-* bez wcześniejszego etapu *Leszcz-*, wskazują na homonimie wykraczającą poza onomastyczną rodzinę „leśną”, jeśli interpretować je jako formy pochodne od *leszcz*, zlatynizowanego antroponuimu *Laslaus* < *Ladislaus* < *Władysław* czy apelatywu *lecha*. Właściwa interpretacja danej nazwy, która jawi się w planie ścisłej analizy językoznawczej jako homonimiczna, uzależniona jest od danych pozajęzykowych.

8. Fakt wskazanej homonimii stanowi, że badane pole toponimiczne nie odcina się wyraźnie od innych pól nomenklatury miejscowej, co jest właściwością generalną mapy toponimicznej ze znacznym udziałem nazw wieloznacznych. Dodatkowo klarowność omawianego gniazda toponimicznego opartego na ap. *las* i jego formach pochodnych mogą zaciemniać interferencje obce, jak pokazano to na przykładzie nazwy *Liskowete* (w Sanoczek) z ukr. *i* zamiast pol. *a* < ps. **ě*. Takich form można się spodziewać w wielu innych kresowych toponimach z tematycznym *Las-*, *Leś-*, *Lask-*, *Lesz(cz)-*.

9. Analizowana „leśna” nomenklatura stanowi wynik nakładania się w czasie na określonych terytoriach różnych jednostek nazewniczych. Ich ilościowemu wzrostowi w siatce nazw towarzyszyły fonetyczne, morfologiczne i leksykalne (adideacje) zmiany jakościowe typu *Leszczno* > *Leszno*, *Leszczowa* > *Leszczawa*, **Leszczki* > *Laszczki*. Właściwe rozpoznanie elementów tej siatki w jej całościowym zróżnicowaniu stratygraficznym warunkowane jest analizą o charakterze diachronicznym z odwołaniem się do historycznych źródeł filologicznych.

10. Omówione gniazdo nazw „leśnych” jest jednym z licznych ogniw całej mapy toponimicznej polskiej; wypełnia ją onimami w odpowiednim

procencie. Analiza językoznawcza wybranej „leśnej” nomenklatury, która charakteryzuje się określoną specyfiką, jest także odbiciem mechanizmów nominacji w odniesieniu do innych gniazd tej mapy.

11. Przedstawione „leśne” nazewnictwo oparte na określonej bazie leksykalnej, którą stanowią apelatywa bezpośrednio lub pośrednio związane z rzeczownikiem *las*, samo stanowi podstawę dla kolejnych derywatów. Wskazane tu nazwy geograficzne odapelatywne lub odantroponimiczne stają się niekiedy źródłem kolejnych nazw osobowych, np. *Lasek*, *Lasko* lub *Laska* : *Laskowski*, a te następnie nazw miejscowych, np. *Laskowski* : *Laskowszczyzna*. Jawią się zatem kolejne piętra onomastycznej rodziny leśnej, których zbadanie może być przedmiotem odrębnego opracowania⁵. Tworzone od dowolnych nazw miejscowych i osobowych przymiotniki wracają znowu do leksyki apelatywnej. W ten sposób zamyka się system wzajemnych zależności apelatywno-propialnych. Ta wielopiętrowa niekiedy zależność między warstwami: onomastyczną (toponimiczną i antroponimiczną, w tym etniczną) i apelatywną, wzajemnie się generującymi, świadczy o głębokim uwikłaniu nominów propriów w system językowy.

SKRÓTY

- Atlas – *Polski atlas krajoznawczy*, Warszawa 1999.
- Borek – H. Borek, *Zachodniosłowiańskie nazwy toponimiczne z formantem -ьн-*, Wrocław 1968.
- Brückner – A. Brückner, *Słownik etymologiczny języka polskiego*, Warszawa 1970.
- Indeks – *Indeks alfabetyczny wyrazów z kartoteki „Słownika gwar polskich”*, t. I-II, Kraków 1999.
- Karaś – M. Karaś, *Nazwy miejscowe typu Podgóra, Zalas w języku polskim i innych językach słowiańskich*, Wrocław 1955.
- Kucała – M. Kucała, *Co już jest, a co jeszcze nie jest nazwą własną*, „Onomastica” 12(1967), s. 153-161.
- Łoś – J. Łoś, *Gramatyka polska*, cz. 1-3, Lwów 1922-1927.
- MakPrzem – W. Makarski, *Nazwy miejscowości dawnej ziemi przemyskiej*, Lublin 1999.
- MakSan – W. Makarski, *Nazwy miejscowości dawnej ziemi sanockiej*, Lublin 1986.
- Odra – *Hydronimia Odry. Wykaz nazw w układzie hydrograficznym*, red. H. Borek, Opole 1983.

⁵ Por. W. Makarski, *Leszczyński i Leśmian – dwa bieguny antroponimicznej rodziny leśnej*, „Roczniki Humanistyczne” 49(2001-2002), z. 6, s. 261-277.

- SJP – *Słownik języka polskiego*, red. M. Szymczak, t. I-III, Warszawa 1978-1981.
 SNW – *Słownik nazwisk współcześnie w Polsce używanych*, wyd. K. Rymut, t. I-X, Kraków 1992-1994.
 SSNO – *Słownik staropolskich nazw od osobowych*, red. W. Taszycki, t. I-VI, Wrocław 1965-1983; t. VII *Suplement*, oprac. pod kierunkiem M. Malec, Wrocław 1984-1987.
 Sławski – F. Sławski, *Słownik etymologiczny języka polskiego*, t. I-V, Kraków 1952-1982.
 Wiśla – *Hydronimia Wisły*, cz. 1: *Wykaz nazw w układzie hydrograficznym*, red. P. Zwołański, Wrocław 1965.
 Wykaz – *Wykaz urzędowych nazw miejscowości w Polsce*, t. I-III, Warszawa 1980-1982.

THE FOREST TOPONIMIC NEST

Summary

The subject matter of the paper are local names (microtoponyms, oiconyms, and macrotoponyms) derived from the noun *las* (forest, wood) and its direct derivatives: *leśny* (woody), *lasek* (wood, grove), *laska* 'leszczyna' (hazel bough), and indirect of the kind of *laskowy*, *leszcze* 'leszczyna', *leśnik* (forester), *leśniczy* (forester), *leśnictwo* (forestry), and others. Toponyms constructed on this popular lexical basis are varied with regard to form and semantics. One can find in this material synonymous series in the form of physiographics: *Lesica*, *Laskówka*, *Laskowic*, *Leszcze(-a)*, *Leszczyna*, *Leszczyniec*, *Leszczyniak*, all of them denoting a hazel place or *Lesice*, *Leśnie(-o)wice*, *Lasowice*, *Leśce*, denoting people of the forest. With the same plural forms, and also singular in the form of *Laskowa*, *Laskówka*, is connected with phenomenon of homonymy with regard to their appellative or anthroponymic basis. Therefore they may also be treated as potential derivative (singular) or patronymic (plural) forms.

The toponimic "leśne" (woody) field presented here, together with others, fills in the onomastic map of a concrete area. Its morphological and semantic wealth, stemming from the appellative basis of the language, makes it that it is an important component, not only a margin, as it sometimes thought.

Translated by Jan Kłós

Słowa kluczowe: toponimiczne pole semantyczne, derywacja toponimiczna.

Key words: toponimic semantic field, toponimic derivative.